

لزوم آماده‌سازی دانش آموزان برای آینده غیرقابل پیش‌بینی

مهدی جوزائی

دانشجوی دکتری مدیریت کارآفرینی

رشد توانایی‌های مترجمان در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه‌ای از قبیل «درک و فهم مسائل اقتصادی» بخشی از حدود و قلمرو ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است.^۱ بین مفهوم رشد در این سند با مفهوم رشد و کاربرد آن به‌عنوان یک شاخص اقتصادی چه ارتباطی وجود دارد؟

به تغییر کمی هر متغیر طی یک دوره معین زمانی «رشد»^۲ گفته می‌شود. رشد {اقتصادی}،^۳ افزایش بلندمدت ظرفیت تولید به‌منظور افزایش عرضه کل برای تأمین نیازهای جمعیت است. در واقع، رشد اقتصادی هر کشور بیانگر رشد مداوم تولید است که در اغلب موارد با افزایش جمعیت یا معمولاً با تغییرات زیربنایی همراه است (کفشگر، ۱۳۹۶).

تحلیل نظری و تجربی گسترده رشد اقتصادی، تقریباً بدون توجه به تمرکز کلی آن، سرمایه انسانی^۴ را به‌عنوان یک عنصر مرکزی در نظر می‌گیرد. آزمایش تجربی بررسی عوامل تعیین‌کننده تفاوت‌ها در رشد اقتصادی در بین کشورها به‌طور جدی در حدود سال ۱۹۹۰ آغاز شد. از ابتدا توجه بر نقش آموزش و سرمایه انسانی در تعیین رشد متمرکز شد. نویسندگان اولیه، اصطلاح سرمایه انسانی را به موازات سرمایه فیزیکی، برای مطابقت با مهارت‌هایی که افراد در آن سرمایه‌گذاری می‌کردند و از آن ارزش اقتصادی دریافت می‌کردند، ابداع کردند. همان‌طور که تجزیه و تحلیل تجربی پیشرفت کرد، این مفهوم غالباً با سال‌های تحصیل در مدرسه سنجیده می‌شد. متعاقباً، سرمایه انسانی در عمل با تحصیل‌کردگی مترادف شد؛ با وجود اینکه تحقیقات نشان دادند تحصیل‌کردگی معیاری ناقص از مهارت‌های مربوط به بازار کار افراد است (Hanushek, 2010).

آمادگی برای آینده

سؤال اساسی اینجاست که آیا می‌توان بین عملکرد نظام جدید آموزشی در حوزه تربیت اقتصادی با خروجی اقتصاد (رشد اقتصادی) نسبت معناداری مشاهده کرد؟ در پاسخ به این سؤال باید دید، در درک مفاهیم کلیدی آموزش تفکر اقتصادی کنشگران^۵ نظام تعلیم و تربیت تا چه میزان اشتراک وجود دارد. یکی از این مفاهیم، شایستگی اقتصادی^۶ است.

با توجه به رشد اقتصاد دیجیتال^۷ و مشارکت دیجیتال‌زادها^۸ در زنجیره ارزش آن و پیچیدگی رقابت جهانی، دستیابی به شایستگی اقتصادی در دوره آموزش عمومی و پیش از ورود به بازار کار اهمیت دوچندانی پیدا کرده است. شایستگی اقتصادی به دانش اقتصادی^۹، اعتقادات و فعالیت‌های عملی افراد اشاره دارد که جامع‌نگری متقابل آن‌ها را فراهم می‌کند. تجسم هشیاری اقتصادی^{۱۰}، فعالیت اقتصادی^{۱۱} و روابط اقتصادی^{۱۲} در کسب شایستگی اقتصادی نقش کلیدی دارند.

یکی دیگر از مفاهیم در آموزش اقتصاد، مفهوم هشیاری اقتصادی است که معنای وسیعی دارد و در درجه اول به معنای آگاهی فرد^{۱۳} از جایگاه خود در فرایند تولید اجتماعی است (Farmonovna, 2023).

دست‌یافتن به «هشیاری اقتصادی» و به طریق اولاً «شایستگی اقتصادی»، از طریق انتقال دانش و ایجاد نگرش و مهارت اقتصادی، مستلزم نوعی تلفیق بین این حوزه از علوم انسانی با حوزه‌های دیگر است. در یک بررسی تطبیقی پژوهشگران دریافتند، در میان موضوعات گوناگون درسی، تنها درسی که هر سه کشور (اسکاتلند، چین و استرالیا)، سواد مالی و

اقتصادی را در آن تلفیق کرده‌اند، «مطالعات اجتماعی» است. در نهایت، در زمینه فرصت‌های یادگیری، کشورها بر اهمیت استفاده از روش‌های فعالیت‌محور، کاوشگری، پرسشگری، مناظره همراه با فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات تأکید دارند.

یکی دیگر از مفاهیم رایج و پرتکرار در آموزش اقتصاد، مفهوم سواد اقتصادی^۴ است. سواد اقتصادی به درک مفهوم اساسی اقتصاد و اجرای آن در مورد نحوه رفتار افراد و تصمیم‌گیری اقتصادی مربوط می‌شود. در رابطه با قصد کارآفرینی، سواد اقتصادی به عنوان رفتاری اقتصادی برای دستیابی به رفاه فرد نقش اساسی دارد. سواد اقتصادی برای افراد در کمک به آن‌ها در تصمیم‌گیری فعالیت‌های اقتصادی و کارآفرینی ضروری است (Suratno, 2021).

به نظر می‌رسد، همچنان که هر کدام از این مفاهیم به پیشبرد برخی از اهداف آموزشی متمرکز بر تربیت اقتصادی کمک می‌کنند، اما همچنان بین دور و بگرد آموزش و تربیت اقتصادی «تمایز در مفهوم» و «همپوشانی در برنامه‌ریزی» وجود دارد.

«آموزش اقتصادی» یا به تعبیر بهتر «تربیت اقتصادی» بر نوعی از تربیت‌یافتگی ناظر است که دانش آموز نسبت به مفاهیمی همچون کسب‌وکار، درآمد، هزینه، پول، پس‌انداز، قرض، بدهکاری، تجارت، دخل و خرج، لقمه حلال، تعاملات اقتصادی، سود و زیان و سرمایه‌گذاری، آگاه و توانمند می‌شود. آگاه یعنی این مفاهیم را می‌شناسد، می‌فهمد و می‌داند مثلاً سود و زیان چگونه محاسبه می‌شود. توانمند یعنی درگیر و دار واقعی زندگی دست به اقداماتی می‌زند که از ایجاد «هویت اقتصادی» در او نشان دارد. پیدا کردن «هویت اقتصادی» یعنی به دست آوردن شایستگی‌های لازم برای زیستن در جامعه‌ای که اقتصاد رکن مهم آن است؛

گرچه بارکن‌های دیگر همچون اخلاق، سواد و هنر مرتبط است، اما گاهی آن را رکن اول می‌دانند، چون لایه اول نیازهای بشر (خوراک، پوشاک و مسکن) به اقتصاد مرتبط است. تفاوت «هویت اقتصادی یافتن» با «دانش اقتصاد داشتن» در این است که اولی ناظر بر عمل است، یعنی دانسته‌ها را در عمل پیاده کردن، آن هم عملی که بیشتر به توفیق منجر شود نه شکست، اما دومی (دانش اقتصادی) صرفاً به دانسته‌های این حوزه برای دانش آموزان می‌پردازد و تاریخ مصرف این دانسته‌ها تا روز امتحان است. پس از آن شاهد بروز «رفتار اقتصادی» از او نیستیم (طلایی، ۱۳۹۵).

به نظر می‌رسد، برای پوشش قلمرو وساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، متناسب با اصل همه‌جانبه‌نگری، باید ابتداری تعریف مفاهیم دقیق‌تری از آموزش و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای به اشتراک یا توافق رسید که به طور بهینه دانش آموزان را برای مواجهه با موقعیت‌های غیر قابل پیش‌بینی در زندگی آینده آماده می‌کنند.

تربیت اقتصادی بر نوعی از تربیت‌یافتگی ناظر است که دانش آموز نسبت به مفاهیمی همچون کسب‌وکار، درآمد، هزینه، پول، پس‌انداز، قرض، بدهکاری، تجارت، دخل و خرج، لقمه حلال، تعاملات اقتصادی، سود و زیان و سرمایه‌گذاری، آگاه و توانمند می‌شود

پیشنهادات

۱. مبانی نظری سند تحول، ۱۳۹۰

2. Growth
3. economic growth
4. Human capital
5. activists
6. economic competence
7. Digital economy
8. GENeration Z
9. Economic knowledge
10. Economic consciousness
11. economic activity
12. economic relations
13. person's awareness
14. economic literacy

منابع

۱. قندهاری، آزاده؛ مهرمحمدی، محمود؛ طلایی، ابراهیم؛ دیزجی، سجاد (۱۳۹۷). بررسی تطبیقی تلفیق تربیت اقتصادی در برنامه درسی دوره ابتدایی کشورهای اسکاتلند، چین و استرالیا و ارائه دلالت‌هایی برای تربیت اقتصادی در ایران. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱۳۹.
۲. کفشگر جلودار، حسین (۱۳۹۶). رشد اقتصادی، دانشنامه پژوهی پژوهشکده باقرالعلوم.
۳. طلایی، الف (۱۳۹۵). اقتصاد آموزش و آموزش اقتصاد. روزنامه شرق.
4. Farmonovna, S. F. (2023, January). The importance of students' economic competences in improving the quality of education. In interdisciplinary innovation and scientific research conference (vol. 1, No. 5, Pp. 48-50).
5. Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2010). Education and economic growth. Economics of education, 60, 67.
6. Suratno, S. (2021). Korespondensi Family economic education, peer groups and students' entrepreneurial intention: the mediating role of economic literacy.

